

פרשנות במכירה

ח מִרְתַּף שְׁלֵינִן לְמִקְפָּה – שפירש המוכר מרתף שלם של יין הראוי לבשל בו. חֲבִית שְׁלֵינִן אֲנִי מוֹכֵר לָךְ – שאי אפשר שחלקה יהיה טובה וחלקה רע, אלא לעולם כולה טובה או כולה רעה (בבלי ב"ב צה,א). מִרְתַּף זֶה שְׁלֵינִן – ולא אמר 'למקפה'. יִין הַנִּמְכָּר בְּחִנּוּת – שאינו משובח מאוד (פה"מ ב"ב 1,ב), ואפילו יין שהתחיל להחמיץ אבל עדיין אין חמיצותו מורגשת (המאירי ב"ב צה,ב). מִרְתַּף זֶה אֲנִי מוֹכֵר לָךְ – אם מכר לו בלשון זה, משמע שהקונה מקבל עליו את היין שבמרתף כמות שהוא.

ט עֲרֻכָּה – קערה גדולה (פה"מ שבת יז,ה). קוֹרֶת בֵּית הַבַּד – קורה המשמשת לסחיטת השמן מן הזיתים. לְחַפֵּר –

אמר לו 'מרתף שליין למקפה אני מוכר לך', או שְׁאָמַר לו 'חבית שליין אני מוכר לך' – נותן לו יין שכלו יפה וראוי לתבשיל. אָמַר לו 'מרתף זה שליין' – נותן לו יין הנמכר בחנות, שהרי הוא בינוני, לא רע ולא יפה. אָמַר לו 'מרתף זה אני מוכר לך' ולא הזכיר יין – אָפְלוּ כְּלוּ חֲמִץ, הגיעו. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

ט הָאוֹמֵר לְחִבְרוּ עֲרֻכָּה שְׁלַעֲץ אֲנִי מוֹכֵר לָךְ או 'קורת בית הבד אני מוכר לך' – אינו נותן לו עץ שראוי לחפור בו ערבה או קורה שראויה לקורת בית הבד, אלא ערבה בצורתה או קורת בית הבד בצורתה, שְׁכָל הַרוּאָה אוֹמֵר: זו עֲרֻכָּה, או: זו קורת בית הבד. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

לגלף. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה – שנותן לו כל כלי הנקרא בשם זה, אף על פי שהוא זול.

א לְרִמּוֹת בְּמִקְחָ וּמִמְכָּר – רמאות שהיא בתיאור לא מדויק של הסחורה, כגון להסתיר פגם בה (השווה להונאה, שהיא רמאות במחיר, לעיל יב,א). אָחַד גּוֹיִים וְאָחַד יִשְׂרָאֵל – שאסור לרמות לא גויים ולא ישראל, "שנאמר: "וחישב עם קונהו" (ויקרא כה,2), אף על פי שהוא כבוש תחת ידך צריך לחשב עמו, קל וחומר לגוי, שאינו כבוש תחת ידך. והרי הוא אומר: 'כי תועבת ה' אלהיך כל עושה אלה, כל עושה עֲוֹל' (דברים כה,טז) – מכל מקום" (גנבה ז,ח. והשווה לעיל יג,ז, שהאונאה אינה חלה

על גויים). וְאָפְלוּ לְגַנֵּב דַּעַת הַבְּרִיּוֹת בְּדָבָרִים אֲסוּר – איסור כללי, ש"אסור לאדם להנהיג עצמו בדברי חלקות ופיתוי, ולא תהיה אחת כפה ואחת בלב, אלא תוכו ככרו [פנימיותו כחיצוניותו], והעניין שבלב הוא הדבר שבפה. ואסור לגנוב דעת הבריות, ואפילו דעת הגוי. כיצד? לא ימכור לגוי בשר נבלה בכלל שחוטא (ראה להלן ג), ולא מנעל שלמתה [נעל עשויה מעור נבלה, שהוא פחות טוב] במקום מנעל שלשחוטא. ולא יסרב [יפציר] בחברו שיאכל אצלו והוא יודע שאינו אוכל, וירבה לו בתקרובת [מאכלים] והוא יודע שאינו מקבל. ולא יפתח לו חביות שהוא צריך לפתח אותן למכרן כדי לפתותו [רק כדי להרשים אותו] שבשביל כבודו פתח. וכן כל כיוצא בזה. אפלו מלה אחת שלפתוי ושלגנבת הדעת אסורה. אלא שפת אמת, רוח נכון [רוח נאמנה], ולב טהור מכל עמל והוות [שקר ומזימה רעה] (דעות ב,ו). ועוד הזהיר רבנו: "וכן אינן מותרין האונאות והתחבולות ומיני המרמות והזיוף והסלוף עם הגויים. אמרו עליהם השלום: אסור לגנוב דעת הבריות, ואפילו דעת הגוי, וכל שכן אם יהא תלוי חילול השם, שאז יהיה העוון חמור יותר, ויושגו לאדם תכונות רעות על ידי כל המעשים הרעים הללו [= "שלא ירגיל עצמו" האמור בהלכה הבאה], אשר העיד יתעלה על עצמו שהוא מתעב אותן כשלעצמן, נעשו עם מי שנעשו, והוא אמרו 'כי תועבת ה' אלהיך כל עושה אלה, כל עושה עֲוֹל' (דברים כה,טז) (פה"מ כלים יב,ז).

פֶּרֶק שְׁמוֹנֶה עָשָׂר

גנבת דעת

גנבת דעת הבריות

א אֲסוּר לְרִמּוֹת אֶת בְּנֵי אֲדָם בְּמִקְחָ וּמִמְכָּר או לְגַנֵּב אֶת דַּעְתָּם, וְאָחַד גּוֹיִים וְאָחַד יִשְׂרָאֵל בְּדָבָר זֶה. הִיא יוֹדֵעַ שְׂיֵשׁ בְּמִמְכָּרוּ מוֹם – יודיעו ללוקח. וְאָפְלוּ לְגַנֵּב דַּעַת הַבְּרִיּוֹת בְּדָבָרִים אֲסוּר.

מכירת חפצים ישנים כחדשים

ב אין מפרקסין לא את האדם ולא את ההמה ולא את הפלים הישנים כדי שיראו כחדשים. אבל מפרקס התדשים, כדי שישוף ויגהץ ויפיה כל צרכו.

ג אין משרבטין את האדם במים שלחזרין וכיוצא בהן כדי שיתפח ויראו פניו שמנים, ולא צובעים את הפנים בשרק וכיוצא בו, ולא נופחין את הקרבים, ולא שורין את הבשר במים; וכן כל פיוצא בדברים אלו – אסורין. ואין מוכרין בשר נבלה לגוי בכלל בשר שחוטטה, אף על פי שהנבלה אצלו כשחוטטה.

ד מתר לבר את הגריסין, אבל לא על פי המגורה, שאינו אלא כגונב את העין, וידמה שהפל ברור. ומתר לחנוני לחלק קליות וגאוזים לתינוקות ולשפחות כדי להרגילן לבוא אצלו, ופוחת משער שבשוק כדי להרבות במקיפין ממנו, ואין בגי השוק יכולין לעכב עליו, ואין בזה גנבת דעת.

עירוב סחורה ישנה עם חדשה

ה אין מערבין פרות בפרות, אפלו חדשים בחדשים, ואין צריך לומר ישנים בחדשים, ואפלו הישנים ביקר והחדשים בזול, מפני שהלוקח רוצה לישן.

או 'צובעים'. שרק – צבע אדום. מטרת הפעולות הללו להראות שהעבד צעיר יותר או בריא יותר ממה שהוא באמת. ולא נופחין – ואסור לנפח. את הקרבים – בבית המטבחיים. ולא שורין את הבשר במים – כדי שייראה לבן יותר ושמן יותר ממה שהוא. אף על פי שהנבלה אצלו כשחוטטה – הנבלה מותרת לו כשחוטטה, ואין מבחינתו הבדל ביניהן. כאמור, זוהי תכונה נפשית רעה (וכשיש סכנה מצד הגוי, אסור לומר לו את האמת. ראה רוצח יב, ח). ועוד טעם יש בדבר, שמא ימכור הגוי את הבשר לישראל אחר בתור בשר שחוטטה (בבלי חולין צד, א).

ד מתר לבר – לברור, להוציא את הפסולת מן הבר. גריסין – גרגירי פול גרוסים (שבורים או סחונים). מגורה – אסם, מקום אגירת תבואה (פה"מ תרומות ד, יא). פי המגורה – החלק העליון שבמגורה, אותו יכול הקונה לראות. ויראה ששם ברור וידמה שהפל ברור – יחשוב שכל הסחורה ברורה. קליות – גרגירים קלויים באש (ויקרא כג, יג; רות ב, יד: "ויצבת לה קלי"). כדי להרגילן לבוא אצלו – מעין קידום מכירות. וגם מתחריו יכולים לנהוג בדרך דומה (בבלי ב"מ ס, א), ואין כאן השבחה מזויפת של סחורה. פוחת משער שבשוק – מוכר במחיר נמוך משאר הסוחרים. מקיפין – בני אדם הקונים בהקפה. בגי השוק – שאר הסוחרים. אין בגי השוק יכולין לעכב עליו – אדרבה, הוא זכור לטוב, מפני שמוריד את המחיר בכל השוק, והעניים יכולים לקנות בזול (בבלי ב"מ ס, א). ואין בזה גנבת דעת – מפני שהכל גלוי ואינו מסתיר דבר ואינו מסתיר מומים.

ה פרות בפרות – יפים עם שאינם יפים או פירות משני מקורות (המאירי ב"מ נט, ב). חדשים – טריים וטובים. רוצה לישן – לשמר אותם לזמן רב, ועדיפים בעיניו החדשים הזולים מן הישנים היקרים.

ב אין מפרקסין – אסור לקשט או ליפות (פה"מ ב"מ ד, יב) כדי להסתיר פגמים ולהשלות את הקונה. את האדם – הנמכר לעבדות. הפלים – משמעותה כאן בגדים. שישוף – שישפשף ויבריק את הבגד. ויגהץ – את הבגד ויירש את קמטיו. והגיהוץ נעשה בימי קדם על ידי העברת אבן חלקה על הבגד כדי להחליקו (ערוך; ר' תנחום) או כבישתו במכבש. "אלו הן כלים מגוהצין? כלי היוצא מתחת המכבש" (אבל רבתי ז). ויפיה כל צרכו – אף על פי שהוא מעלה את מחירם, מותר לו לעשות כן, מפני שאינו מסתיר את הפגמים שבהם אלא רק מייפה אותם (המאירי ב"מ ס, ב).

ג משרבטין – מנפחים את העור על ידי משיחת חומר צורב (ר' תנחום). את האדם – הנמכר לעבדות. במים שלחזרין – החוזרים או החוזרת הם החסה התרבותית (Lactuca sativa) (פה"מ ע"ז ח, ח; עוקצין א, ב), בקלח חסה בוגרת וטרייה יש תחליב שרף מר וצורב (ר' תנחום) ששימש לצרכים קוסמטיים, כנראה כתגובת נגד של העור. ואפשר שהכוונה ל"משרת מורסן וסובין שמשמשים בו צבעי הארגמן" (פה"מ פסחים ג, א. ולדעת הר"ף, פסחים יג, א בדפיו, הוא "מיא דחיורא"). לפי זה, 'משרבטים' פירושה 'משרטטים'

או 'צובעים'. שרק – צבע אדום. מטרת הפעולות הללו להראות שהעבד צעיר יותר או בריא יותר ממה שהוא באמת. ולא נופחין – ואסור לנפח. את הקרבים – בבית המטבחיים. ולא שורין את הבשר במים – כדי שייראה לבן יותר ושמן יותר ממה שהוא. אף על פי שהנבלה אצלו כשחוטטה – הנבלה מותרת לו כשחוטטה, ואין מבחינתו הבדל ביניהן. כאמור, זוהי תכונה נפשית רעה (וכשיש סכנה מצד הגוי, אסור לומר לו את האמת. ראה רוצח יב, ח). ועוד טעם יש בדבר, שמא ימכור הגוי את הבשר לישראל אחר בתור בשר שחוטטה (בבלי חולין צד, א).

הג' ביינ התירו לערב קשה ברוך בין הגתות בלבד, מפני שמהיין החזק משביח את היין החלש (מ"מ), ואפשר שפירושו 'יין יבש' ב'יין מתוק' (ק). בין הגתות בלבד – התקופה שלאחר סחיטת הענבים, שעדיין היין תוסס ואינו צלול, והטעמים מתמזגים זה בזה (ר"ף שבת נו, ב). ושלא בין הגתות – אסור, מפני שאין היינות מתערבים זה בזה יפה, והיין משביח רק לזמן קצר, ואחר זמן טעמו הטוב פג, ונמצא ששילם הקונה מחיר גבוה על יין באיכות ירודה (המאירי ב"מ ס, א).

ו תגר – סוחר. שיהיה בין הגתות – מפני שבין הגתות, המים קולטים את טעם היין, ואילו לאחר מכן, המים מפחיתים את חוזק היין (מ"מ).

ז פייטס – חבית גדולה (פה"מ ב"מ ד, יב). מגורה – אסם. ובלבד שלא יתפנן לערב – שלא יתכוון לרמות את הלקוחות ולומר שהכל ממקום אחד. והתירו לו לעשות כן, משום שהכל יודעים שדרכו לקנות מהרבה בני אדם ושאיין כל הסחורה משדה אחת, ועל דעת כן הם קונים ממנו (המאירי ב"מ ס, א).

ח אסור לערב שמרים – שמרים הם המשקע הסמיך שבתחתית חבית היין או השמן. ואסור לערב את היין בשמרים משתי חביות, משום שהשמרים של היין שבחבית האחת מקלקלים את היין שבחבית האחרת (המאירי ב"מ ס, א). שמרים שלאמש בשמרים שליוס אסור

– שמרים שנשארו מן היין שהעביר לחבית ביום מסוים עם שמרים שהעביר לאותה חבית ביום אחר או באותו יום משתי חביות. ערה היין מפלי לכלי וכו' – ונשארו בו השמרים, נותן אותם לתוך הכלי עם היין, מפני שאינם עלולים לקלקל את היין.

ט אינו מקבל שמרים – אינו נותן לקונה שמרים, מפני ש"שמן מזוקק" משמעותו שמן שאין בו שמרים. שמן סתם – ולא פירש לו שהוא מזוקק. מקבל לג ומחצה שמרים – הקונה אינו יכול לבטל את המקח אם אחוז וחצי מן השמן הם שמרים, כיוון שבדרך כלל יש עד אחוז וחצי שמרים בשמן שאינו מזוקק. ומקבל בשאר שמרים שמן עכור וכו' – חוץ מן הלוג וחצי הלוג של שמרים, המוכר רשאי לתת לו גם שמן עכור משולי החבית במקום הסמוך לשמרים (המאירי ב"מ מ, ב). 'בתשרי שהשמן עכור וכו' – בתקופת תשרי (שלושת החודשים שמן היום שהלילה והיום שווים בו ועד היום הקצר בשנה) מתחילה תקופת המסיק (קטיף הזיתים). ההלכה שלפנינו מדברת בשעדיין לא שקעו השמרים. לכן השמן הכולל את השמרים נמכר בכמויות גדולות (משקל ברוטו). קופה – צף. בייסין – שכבר שקעו השמרים והשמן צלול, ומוכרים את השמן בכמויות קטנות של שמן צלול (משקל נטו). ולכן הקונה מקבל גם את השמן העכור.

הג' ביינ התירו לערב קשה ברוך בין הגתות בלבד, מפני שמהיין החזק משביח את היין החלש, ושלא יתפנן לערב בכול מקום, שכל דבר הנפך טעמו, הלוקח מרגיש בו, ולפיכך מתר לערב אותו.

ו אין מערבין מים ביינ. ומי שנתערב לו מים ביינו – לא ימכרנו בחנות אלא אם פן מודיעו, ולא לתגר אף על פי שמודיעו, שמא ירמה בו אחרים. ומקום שנהגו להטיל מים ביינ – יטיל, והוא שיהיה בין הגתות.

ז התגר נוטל מחמש גתות ונותן לתוף פייטס אחד, מחמש גרנות ונותן לתוף מגורה אחת, ובלבד שלא יתפנן לערב.

ח אסור לערב שמרים, בין ביינ בין בשמן, ואפלו כל שהוא; ואפלו שמרים שלאמש בשמרים שליוס אסור. אבל אם ערה היין מפלי לכלי – נותן שמריו לתוכו.

פסולת הנלווית למוצר

ט המוכר לחברו שמן מזוקק – אינו מקבל שמרים. מכר לו שמן סתם – מקבל לג ומחצה שמרים לכל מאה לג. ומקבל בשאר שמרים שמן עכור העולה למעלה על פני השמן יתר על השמרים הידועים באותו מקום. 'במה דברים אמורים? בשנתן לו המעות בתשרי, שהשמן עכור, ולקח השמן בניסן במדת תשרי, שהיא גדולה, מפני אותו השמן הקופה למעלה. אבל אם לקח במדת ניסן, שהיא קטנה, מפני שפבר צלל השמן – אינו מקבל אלא השמרים בלבד.

יא, המוכר חטים לחברו – מקבל עליו רבע קיטונות לכל סאה; שעורים – מקבל עליו רבע נשבות לכל סאה; עדשים – מקבל עליו רבע עפרורית לסאה; תאנים – מקבל עליו עשר מתליעות לכל מאה. מכר לו שאר פרות – מקבל עליו רבע טנפות לכל סאה.

יא, נמצא בהן יתר על השעורים האלו כל שהוא – ינפה את הכל, ויתן לו פרות מנפין וברורין שאין בהן פלוס. **יב** ואין כל אלו הדברים אמורים אלא במקום שאין להן מנהג; אבל במקום שיש להן מנהג – הכל כמנהג המדינה.

יג, יש מקומות שנהגו שיהיו כל הפרות ברורין ומנקין מכל דבר, ושהיו היינות והשמים צולזלין, ולא ימכרו שמרים כלל. ויש מקומות שנהגו אפלו היו בהן מחצה שמרים או שהיה בפרות מחצה עפר או תבן או מין אחר – ימכר כמות שהוא.

יג, לפיכך, הבורר צרור מתוך גרנו של חברו – נותן לו דמי חטים כשעור צרור שבבר; שאלו הניחו, היה נמכר במדת החטים, ואם תאמר יתורנו – הרי אמרו: אסור לערב כל שהוא.

יד המוכר קנקנים בשרון במקום שאין מנהג – מקבל לכל מאה, עשרה פטסות; והוא שיהיו נאות ועשויות בגפרית.

שייטתו כשאר הקנקנים, והיו מרוחות בגפרית או בזפת כדי למנוע דליפת נוזלים מהם.

יא, רבע קיטונות – רובע קב קטניות על כל סאה (אחד מעשרים וארבעה) חטים, שמכיוון שגדלו המינים יחד בשדה, הם מתערבים בשעת הקציר (המאירי ב"ב צגב; ראה מפתח מידות ומשקלות). נשבות – מתייבשות ברוח ואין בהן גרעינים (רמ"ה ב"ב צגב). עדשים – עדשה תרבותית (Lens culinaris). מין קטנית הנאכלת הן מבושלת הן קלוייה. עפרורית – עפר, חול. מתליעות – גדלות בהן תולעים. טנפות – פירות מלוכלכים בעפר (פה"מ ב"ב ו,ב).

יא, ינפה את הכל – ולא רק עד רובע הקב לסאה, הפוטר אותו מלנפות את התבואה בגלל הטרחה שיש בדבר. אך אם ממילא הוא מנפה אותה, חייב לנפות את הכל (בבלי ב"ב צד, א). **יב** כל אלו הדברים – הלכות ט-יא, כפי העיקרון במסחר (לעיל יז,ו; להלן יז,ו).

יג, צרור – אבן או גוש עפר. גרן – מקום דישת התבואה. היה נמכר במדת החטים – היה נמכר כחלק מן התבואה.

יד קנקנים – ריקים. בשרון – במישור (פה"מ ב"ב ו,ה), שהוא המקום שהיו מייצרים בו את הכדים ומוכרים אותם בסיטונאות (המאירי ב"ב צגב). פטסות – כדים פגומים, שלא נאפו בתנור כראוי (פה"מ ב"ב ו,ב) והיין נוזל מהם מעט (ר"י מגאש ב"ב צז,ב). שיהיו נאות ועשויות בגפרית – שייטתו כשאר הקנקנים, והיו מרוחות בגפרית או בזפת כדי למנוע דליפת נוזלים מהם.

פרק תשעה עשר

3

אחריות המוכר לשעבודים

חובת המוכר להודיע על שעבוד המקח

א אסור למוכר למכר לחברו קרקע או מטלטלין שיש עליהן עסקין ויש בה דין, עד שיודיעו; שאף על פי שהאחריות עליו, אין אדם רוצה שיתן מעותיו ויגדל לדין, ויהיה נתבע מאחרים.

הוציאו המערערים את השדה מן הקונה, הוא צריך לתבוע את המוכר ולהוציא ממנו את כספו.

א עסקין – מערערים על בעלותו (השווה 'ויוריבו רועי גור עם רעי יצחק... כי הָעֵשְׂקוּ עמו', בראשית כו,ב. ראה רש"י שבעות לא,א), כגון בעלי חוב של המוכר שהשתעבדה הקרקע להלוואתם לפני מכירתה, המבקשים לגבות ('לטרוף') אותה כהחזר החוב שלו להם (מלווה ולווה יח,א) או מי שטוענים שהקרקע נגזלה מהם וכדומה (גנבה ה,ב; גזלה ואבדה ה,ז). ויש בה דין – שיש תביעה בבית דין על השדה. שהאחריות עליו – שאם הוציאו המערערים את השדה מן הקונה,